

AZ ELVESZETT VÁROS

Szoktál olyasmiről álmodozni, hogy egyszer elutazol valami távoli dzsungelbe vagy sivatagba, és felfedezel egy elveszett várost, tele rég elfeledett templomokkal és rejtett kincsekkel? Ez az álom akár valóra is válhat, mivel **tényleg vannak elveszett városok a világ különböző részein.** Karthágó egy közülük.

Karthágó Észak-Afrikában épült, a Földközi-tenger partján. Azt a mai országot, amelyik a helyét körülveszi, Tunéziának hívják. Ha elutazol ide, és megnézed Karthágót, nem sok mindent fogsz látni, csak romokat, törött márványoszlopokat, szétdobált kőtömböket és egy csomó edénycserepet. Meg pókokat, skorpiókat, gyíkokat. De ha engedélyt kapnál rá, hogy leáss a földre, templomokra és palotákra bukkanhatnál, csodás szobrokra, régi ékszerekre és kardokra, aranykoronákra és ezüst karperecekre. Dicsősége teljében ugyanis **Karthágó volt talán a világ legnagyobb és leggazdagabb városa.**

Karthágót Észak-Afrikába hajózott föníciaiak alapították nagyjából kétezer-nyolcszáz éve. Akkor, amikor Hérakleitosz elutazott oda, már már gában a városban is félmillió karthágói lakott, és még sok ezren a környező falvakban és városkákban.

Csatlakozunk két kitalált karthágói gyerekhez: Hannibálhoz és a húgához, Szaponibálhoz, akik most először jöttek be a városba az egyik közeli faluból, hogy meglátogassák az itt lakó nővérüket. Azt is elhátározták, hogy ellátogatnak a nagy Baál istennek és Tanit anyaiستنőnek, Karthágó főisteneinek híres templomába. Mivel sohasem jártak még Karthágóban, és a város nagyon nagy volt, Hannibál és Szaponibál

hamar eltévedt az utcák labirintusában. Szerencsére találkoztak egy ottani kislánnyal, Bábballal, akitől segítséget kértek.

– Bocsáss meg – szólította meg Hannibál, elővéve a legjobb modorát –, meg tudnád mutatni az utat Baál és Tanit templomához? Attól tartok, kicsit eltévedtünk.

– Persze, szívesen! – válaszolta a kislány. – És nem szégyen itt eltévedni. Naponta látok idegeneket, akik elkeverednek. Egyébként Bábball vagyok, de szólíthattok Batinak.

– Szia, Bati – köszönt Szaponibál. – Engem Szaponibálnak hívnak, de szólíthatsz Szapónak. Ő a bátyám, Hannibál. Hát... őt hívd Hannibálnak! Nem szereti, ha becézik.

– Nem bizony! – helyeselt a bátyja. – Szeretem a nevemet, mert Hannibálról, a nagy hadvezérről kaptam.

– Ó, róla hallottam – bólogatott Bábball.

– Róla mindenki hallott! – lelkesedett Hannibál. – **Átkelt a havas Alpokon az egész karthágói sereggel és a harci elefántjaival!** Ilyenre előtte senki sem vállalkozott! És utána hatalmas győzelmet aratott a cannaei csatában, tizenhat római légiót vert meg egyszerre!

Szaponibál a szemét forgatta.

– Igen, folyton ezt emlegeted, de azt valahogy mindig kihagyod, hogy a végén elvesztette a háborút...

A PIAC TITKA

Az utcákat járva Szaponibál és Hannibál nem győzött ámuldozni. A falujukban mindenki aprócska házikókban és kunyhókban lakott, és a falu kútjára járt vízért. Karthágóban sokan emeletes házakban éltek, és volt, ahol a vizet csövön vezették fel az emeletekre! De a gyerekek még jobban elcsodálkoztak azon, hogy mennyi itt az ember. Az ő falujukban csak úgy százan éltek, és ők mindenkit ismertek, még a kutyákat és a kecskéket is. Karthágóban viszont nemcsak félmillió karthágói, hanem sok ezer idegen is nyüzsgött. A két testvért meglepte, mennyiféle nyelven beszélnek körülöttük.

– Hatalmas Baál és Tanit! – kiáltott fel végül megrökönyödve Hannibál. – Mintha latin szót hallottam volna! Itt rómaiak is vannak?

– Nyugalom – csitította Bábál. – Ez görög volt. De egyébként igen, élnek itt rómaiak.

– Hatalmas Baál és Tanit! – szörnyedt el újra Hannibál. – Meg kell ölünk őket! Gyorsan, mielőtt ők ölnek meg minket!

– Senki nem öl meg senkit – jelentette ki határozottan Bábál. – **Ami-óta Hannibál hadvezér elvesztette a háborút, béke van Karthágó és Róma között.**

– Mondd csak, Bati – szólt közbe gyorsan Szaponibál, mielőtt Hannibál tovább szidhatta volna a rómaiakat –, miért van itt ennyi idegen? Baál és Tanit templomába akarnak ellátogatni?

– Páran igen. De a legtöbben a piacra jönnek. A karthágói piacon min-
dent lehet kapni. Még elefántot is.

Jól mondta. Karthágó piaca volt a legnagyobb a világon, és több száz, sőt több ezer kilométerről is vonzotta az idegeneket. Arab és zsidó kereskedők jöttek Karthágóba, és fűszereket, például borsot és fahéjat hoztak magukkal. A görögök pedig a legjobb görög borokat, valamint illatszereket, edényeket és tálakat. Egyiptomból, Perzsiából és Indiából arany és ezüst ékszerekkel, finom kel-
mékkel, üveggel és papirusszal érkeztek

a kalmárok. És igen, lehetett kapni elefántokat is, amelyeket az afrikai szavannáról hoztak el Karthágóba.

– Elefántok! – lelkesedett Hannibál. – Imádom az elefántokat! Hannibál, a hadvezér majdnem Rómaig jutott velük!

– Mi ez a fura szag? – kérdezte Szaponibál, remélve, hogy ezzel témát vált.

– Ez garum – felelte Bábál. – Rothasztott halból készült mártás.

– Rothasztott halból? Azt valaki megeszi? – szörnyülködött egyszerre a két testvér.

– Az a legfinomabb étel a világon! – áradozott Bati. – A legjobb garum Ibériából származik. Kis halak belsőségeit jól besózzák, és pár hónapra kint hagyják a napon. Karthágóból kereskedők mennek Ibériába, és bödönszámra hozzák a garumot, máshonnan meg Karthágóba jönnek a kereskedők, és megveszik. Na, megköszölnétek?

– Kösz, nem – vágta rá a testvérek egyszerre. – A rothasztott hal felejtős. Mi az olívaolajat szeretjük.

– Akkor a legjobb helyre jöttetek! – mosolygott Bábál. – És el kell mennetek az olajkereskedésbe is a szomszéd utcában. Egy görög kal mártól veszik az olajat, aki tudja, hol csinálják belőle a legjobbat a világon! Mondom, hogy a karthágói piacon minden kapható. **Ezért jönnek ide az emberek mindenfelől,** és ezért Karthágó a leggazdagabb város a világon.

– Szóval eljönnek ide – mondta Hannibál –, eladják az olajat, fahéjat és elefántot, vesznek rothasztotthal-mártást meg kelméket, és utána hazamennek görög földre meg Arábiába, meg ki tudja, hova?

– Általában – bólintott Bábál. – De van, aki itt marad akár egész életére. Mint a nagyapám.

– A nagyapád? – kérdezte a meglepetéstől elkerekedett szemmel Hannibál.

– Igen. Hérakleitosznak hívják. Amikor annyi idős lehetett, mint mi, eljött az apjával egy Epheszosz nevű görög városból a karthágói piacra. De aztán találkozott egy karthágói lánnyal – a nagyanyámmal –, beleszeretett, és itt maradt.

– Hatalmas Baál és Tanit! – kiáltotta Hannibál, ami gyakori szokása volt. – Becsaptál minket! Hiszen te görög vagy! Akkor hogyan karthágói neved van?

– Nem vagyok görög – ellenkezett Báltbál. – Karthágói vagyok, mint ti. Baálban és Tanitban hiszek, mint ti. Nem is tudok görögül, csak pár csúnya szót, amit a nagyapámtól tanultam. Általában ő is föníciaiul beszél, de ha nagyon begurul, még mindig görögül káromkodik.

Hannibál egy kicsit megnyugodott.

– Hát, legalább görög vagy, és nem római. A görögök a barátaink. Ők is gyűlölik a rómaiakat.

– Hatalmas Baál és Tanit! – kiáltotta most Báltbál. – Nem vagyok görög! Attól, hogy a nagyapám a tengeren túlról érkezett, én még nem vagyok idegen!

– Tudod – nézett Szaponibál egyenesen Hannibál szemébe –, nagymama egyszer azt mondta, hogy eredetileg minden karthágói a tengeren túlról származik. Úgy mesélte, hogy ez a föld valamikor a numidáké volt, de aztán egy Dido nevű királynő expedíciót vezetett ide Föníciából. Miután megérkeztek, az itteni törzs királya, Iarbasz nem engedte nekik, hogy itt maradjanak. Azt mondta, csak annyi földet vehetnek el, amennyit egy ökör bőre letakar. És tudod, mit csinált erre Dido királynő?

– Na mit? – kérdezte Hannibál.

– Leváगतott egy ökröt, megnyúzatta, aztán apró pici csíkokra hasogattatta fel a bőréт, és ezekkel a csíkokkal elkerített egy jó nagy területet. Így lett ez a mi földünk, és itt építettük fel Karthágót.

– Most, hogy mondod – tűnődött el Hannibál –, én is emlékszem, hogy nagymama mesélt erről. Akkor mind idegenek vagyunk, és egy másik országból származunk?

A FÁK ÉS AZ EMBEREK

Nem mindig olyan egyértelmű, hogy ki idegen, és ki nem az. **Az emberek néha elköltöznek egyik országból a másikba.** Az idegenek esetleg letelepsznek, és helyiekkel házasodnak össze. És olyan varázslat ugyan nem létezik, ami emberré változtatná a sárkányfogakat vagy a hangyákat, de az idegenek szép fokozatosan helyiekké válhatnak.

Szaponibál és Hannibál csöndben merengett Dido királynő történetén. Most akkor ők mind idegenek? A nagy merengést Bábál szakította félbe:

– Hérakleitosz nagyapám azt szokta mondogatni, hogy az emberek nem fák: nem kell gyökeret vernünk, és egész életünkben egy helyben maradnunk. Az embernek lába van, hát járkal vele. És feltaláltuk a szekeret, a csónakot meg a hajót, amikkel még messzebbre juthatunk. És miközben járkalunk, egy kicsit mások is leszünk.

– Hogyhogy mások? – vontá össze a szemöldökét Hannibál.

– Ez kicsit olyan, mint ami a nagyapám hajójával, a Thészeusszal történt. Azelőtt az ő apjái volt, aki még Epheszoszban építtette, de a nagyapám megkapta nászajándékba,

amikor feleségül vette a nagyanyámat, és letelepedett Karthágóban. Egy évvel az esküvő után eltört az egyik evező, mire a nagyapám kicserélte egy másikra, amit a karthágói piacon vett. **Szerintetek az a hajó ezek után még a Thészeusz volt, vagy egy másik hajó lett belőle?**

– Persze hogy maradt a Thészeusz! – vágta rá magabiztosan Hannibál. – Attól, hogy egy evezőjét kicserélik, a hajó ugyanaz marad.

– Aztán egy évvel később egy másik evező is eltört, és azt is ki kellett cserélni. Így még mindig a Thészeusz maradt? – kérdezte Bábál.

– Nyilván.

– Aztán a harmadik évben egy viharban elszakadt a vitorla, és a nagyapám ahelyett is másikat vett a piacon. Na és most?

– Még mindig a Thészeusz volt – felelte Hannibál, de már kevesebb meggyőződéssel.

– Aztán a rá következő évben a nagyapám észrevette, hogy a hajó egyik deszkája korhadni kezdett, úgyhogy azt is kicserélte. Ez még mindig ugyanaz a hajó volt?

– Hát, azt hiszem, igen. Egyetlen deszkától...

– Aztán egy évvel később kicserélt még egy deszkát.

– Még ez is a Thészeusz volt – mondta Hannibál, aki kezdte úgy érezni, hogy Bábál a legokosabb lány, akivel valaha találkozott.

– Aztán minden évben ki kellett cserélni egy-egy deszkát, és végül csak egyetlenegy maradt az eredeti hajóból. Aztán az is eltört, és a nagyapám kicserélte másikkra. Ez még mindig a Thészeusz volt?

– Szerintem az már nem – válaszolta tétován Hannibál. – Semmi nem maradt az eredeti epheszoszi hajóból, igaz? Sem evező, sem vitorla, sem egyetlen szál deszka. Akkor hogy lehetett volna a hajó ugyanaz?

– Azt mondd hát meg nekem, Hannibál – kérte Bábál –, hogy pontosan mikor lett a Thészeuszból másik hajó? Amikor az első evezőt kicserélték? Vagy amikor az első deszkát? Vagy amikor az utolsót?

– Ez jó kérdés, Bati. Nem tudom, hol húznám meg a határt.

– Valahogy így van az emberekkel is.

Nem könnyű meghúzni a határt a különböző-féle emberek között, ráadásul ők sokszor át-lépik ezeket a határokat. Egy távoli országból érkezett idegenből is lehet családtag. Amikor a nagyapám elindult a Thészeusszal Epheszoszból, ő még görög volt, én, az unokája viszont már karthágói vagyok. És ahogy nem könnyű megmondani, hogy mikor lett másik hajó a Thészeuszból, azt is nehéz meghatározni, pontosan mikor lesz egy görögből karthágói.

– Értem, amit mondasz, Bati – mosolygott Hannibál. – Ha a minden-féle országokból jött emberek összekeverednek a piacon, nehéz megállapítani, ki az itteni, és ki az idegen. De egyvalamit nem értek. Egyáltalán hogyan keverednek össze egymással az idegenek? Miért adogatnak el egymásnak evezőt, vitorlát, ruhát, olajat, halszószt meg elefántot? Más országokból származnak, más nyelvet beszélnek, más isteneket imádnak, más történetekben hisznek. Akkor **hogyan értenek egyet bármiben, és hogyan bíznak meg egymásban?**

– Remek kérdés – mondta Bábál. Kicsit elgondolkodott, mielőtt folytatta. – Azt hiszem, azért van ez így, mert a nyelvük és az isteneik ugyan mások, de van valami, amit mind elismernek, és amiben mind megbíznak.

– És mi lenne az? – kíváncsiskodott Hannibál.

– Menjünk be egy üzletbe, és megmutatom. Nem kell valamelyikőtöknek valami most, hogy itt vagyunk a piacon?

– De igen – válaszolta Szaponibál. – Nekem elszakadt a sarum. A nagybátyám készítette tavaly, és hát lássuk be, nem a legügyesebb varga szegény. Szerinted találunk itt valakit, aki készítené nekem újat?

– Hát persze! Csomó varga van a piacon. Menjünk a kedvencemhez, Venamunhoz! Egyiptomi, és igazi mestere a saruknak. Csak előre szólok, hogy nem valami kedves ember.

– De azért hajlandó lesz nekem sarut készíteni?

– Szerintem rá tudjuk beszélni – kacsintott Bábál.

MINDEN IDŐK LEGOKOSABB TALÁLMAŊYA

Venamun boltjába belépve Hannibál és Szaponibál egészen elámult azon, hogy mennyi sok csinos saru van ott. Az egyik pár különösen megtetszett Szaponibálnak. Rámutatott, és a tőle telhető legbarátságosabban megkérdezte a vargát:

– Kérem szépen, tudna nekem is olyat csinálni?

– Hmm... – válaszolta Venamun. – Drága ízlésed van, kis hölgy. Az a saru egyiptomi bőrből készült, amit egyenesen Krokodilvárosból hozok, a Nílus völgyéből. A csatja pedig tiszta ciprusi réz. A legjobb, ami létezik!

– De jó! Amikor a nagybátyám csinált nekem sarut, azt mondta, hogy én a legjobbat érdemlem.

– Aha. Na és a nagybátyád mennyit kért azért a saruért? – kérdezte Venamun.

– Hogyhogy mennyit kért? Nálunk a faluban az emberek odaadják egymásnak, ami kell, nem kérnek cserébe semmit.

– Hát ez itt most nem a falud, és én sem vagyok a nagybátyád. Nem is tudom, futja-e neked erre a sarura.

– Á, értem! Azt szeretnéd, hogy adjak valamit cserébe a saruért.

– Igen, itt a piacon ez így megy.